

Atzinums par tēmu MVU un sociālās ekonomikas uzņēmumu spēja pielāgoties izmaiņām, ko izraisa ekonomikas dinamisms

(2005/C 120/03)

2004. gada 27. aprīlī Eiropas Komisijas viceprezidente *Loyola de PALACIO* kundze Komisijas vārdā lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komisijas pētniecisku atzinumu par MVU un sociālās ekonomikas uzņēmumu spēja pielāgoties izmaiņām, ko izraisa ekonomikas dinamisms.

Iekšējā tirgus, ražošanas un patēriņa darba grupas, kurai ir uzticēts sagatavot Komitejas darbus šajā jomā, pieņēma savu atzinumu 2004. gada 6. oktobrī (ziņojuma sniedzēja: **FUSCO kundze**).

Savas 412. plenārās sesijas laikā 2004. gada 27. un 28. oktobrī (27. oktobra sēde) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja pieņēma šo atzinumu ar 169 balsīm par, 2 balsīm pret un 5 atturoties.

Iepriekšēja piezīme

Eiropas Komisijas izteiktā pieprasījuma sakarā šī atzinuma mērķis ir pārbaudīt piedāvāto tēmu pastāvošās un iespējamās MVU, ieskaitot arī mikro- uzņēmumu no vienas puses, un sociālās ekonomikas uzņēmumu (tālāk tekstā: SEU), no otras puses, mijiedarbības aspektā un pārbaudīt dažādu veidu instrumentus un modeļus, ko piedāvā SEU, kam ir vai varētu būt būtisks iespaids uz šo pielāgošanās spēju kā MVU, tā SEU gadījumā.

1. Mērķi un normatīvais ietvars

1.1 Eiropas Komisija ir lūgusi EESK šo pētniecisko atzinumu, uzskatot, ka MVU un SEU loma Lisabonas stratēģijā ir īpaši svarīga, un ierosinot attīstīt tādus elementus, kas ļautu noteikt likumdošanas un atbalsta ietvaru, kas nepieciešams šiem ekonomikas veidotājiem.

1.2 Šis pieprasījums seko EESK pašiniciatīvas atzinuma publikācijai par MVU un SEU lomu jaunpieņākušo valstu ekonomikas daudzveidošanā, kas tika pieņemts vienbalsīgi 2004. gada 1. aprīlī. Šis atzinums saistīti apskatīja šo abu veidu ekonomikas dzīves dalībniekus, tos definējot un norādot to nozīmību visā ES kopumā gan tā ieguldījuma ziņā, ko šie uzņēmumi sniedz ekonomikā, nodarbinātībā un sociālajā kohēzijā, gan to dziļās mijiedarbības un sinerģijas ziņā. Atzinums arī precizēja, ka pārveidošanas jēdziens ir daudz plašāks un dinamiskāks nekā pārstrukturēšana. Tas pieminēja Gyllenhammer ziņojumu, ko izstrādāja Eiropas Komisijas nodibinātā augsta līmeņa grupa "Organizēt pārmaiņas" un kas uzsver darba vietu radīšanu, atzīstot par pamatotu tādu stratēģiju, kas mērķē uz benčmārkingu (etalonuzdevumu risināšanu), jaunievedumiem un sociālo kohēziju. Atzinums piedāvāja integrētu programmu

10 punktos MVU un SEU veicināšanai jaunpieņākušo valstu ekonomikas daudzveidošanā, tā ir programma, ko lielā mērā iedvesmojušas vairākas veiksmīgas SEU prakses ES.

1.3 Veiksmīgās SEU prakses ES patiesībā varētu veidot pamatu mijiedarbībai un sinerģijai starp SEU un MVU, paverot novatoriskus ceļus SEU sadarbības gara, jaunievedumu un dinamisma jomā un saistībā ar to nozīmīgo potenciālu, ko tie dod izmantošanai MVU, piedāvājot šiem uzņēmumiem patiesu pievienoto vērtību to izplatībā, ar savu pašu struktūru radot sadarbību, pārstāvību un nepieciešamo uzticību šo uzņēmumu starpā.

1.4 2000. gada marta Eiropas Padome piedāvāja Lisabonas stratēģiju, nosakot mērķi padarīt Eiropu par visdinamiskāko un konkurētspējīgāko zināšanu ekonomiku pasaulē, vienlaikus uzsverot nepieciešamību "radīt labvēlīgu klimatu novatorisku uzņēmumu, proti, MVU, radīšanai un attīstībai", piebilstot, ka "uzņēmumu konkurences spēja un dinamisms ir tieši atkarīgi no investīcijām, jaunievedumiem un uzņēmuma garam labvēlīgas likumdošanas vides" ⁽¹⁾. Balstoties uz to, 2000. gada 19. un 20. jūnija Feiras Eiropas Padome pieņēma Eiropas Mazo uzņēmumu hartu, kas apstiprina, ka šie uzņēmumi "ir Eiropas ekonomikas mugurkauls [un] veido neaizstājamu darbavietu avotu un uzņēmējdarbības ideju audzētavu" ⁽²⁾. Vēl vairāk, arī Lisabonas stratēģija atgādina, ka ekonomikas pieaugums ir atslēgas faktors sociālās kohēzijas nodrošināšanai Eiropā. Sekojoši Komisija izteicās, ka Lisabonas plāna pieņemšanas izaicinājumi ir nepieciešamības palielināt darbavietu piedāvājumu un nodarbinātības līmeni, uzlabot tehniskās zināšanas un nodrošināt sakārtotu lauksaimniecības un rūpniecības plūsmu pakalpojumu virzienā, nesaasinot reģionālās atšķirības pašu valstu iekšienē ⁽³⁾.

⁽¹⁾ Prezidentūras secinājumi – Lisabona, 2000. gada 23. un 24. marts, 14. punkts.

⁽²⁾ The European Charter for Small enterprises, Luxembourg: Office for the Official Publications of the European Communities, 2002. Komisija apstiprina, ka Harta ir tikusi pieņemta 2002. gada 23. aprīlī Mariborā (skatīt http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/sme-package/index.htm). Kā Komiteja, tā Parlaments turpina dedzīgi pieprasīt Hartai juridisku spēku, kā arī to skaidri ierakstīt Eiropas Konvencijā nodaļā par rūpniecību.

⁽³⁾ "Stratēģija pilnīgai nodarbinātībai un labākas kvalitātes darbavietām visiem." COM(2003) 006 galīgā red.

1.5 MVU, jēdziens, kas ietver arī mikrouzņēmumus, kam ir savas specifiskas īpašības, ir uzņēmumi, kas atbilst precīziem skaitliskiem kritērijiem, kādus tos ir sekojošā veidā definējusi Eiropas Komisija (1):

Uzņēmuma kategorija	Strādājošo skaits	Apgrozījums	vai	Kopējā bilance
Vidējais	< 250	≤ 50 miljoni €		≤ 43 miljoni €
Mazais	< 50	≤ 10 miljoni €		≤ 10 miljoni €
Mikro	< 10	≤ 2 miljoni €		≤ 2 miljoni €

1.6 SEU pieder četru uzņēmumu grupu kopumam: kooperatīvi, apdrošināšanas sabiedrības, asociācijas un fondi. Šos uzņēmumus raksturo sociālā pamatojuma prioritāte pār peļņas maksimizāciju, kas bieži rada saikni ar teritoriju un vietējo attīstību. Šo uzņēmumu pamatvērtības ir: solidaritāte, sociālā kohēzija, sociālā atbildība, demokrātiska pārvaldīšana, līdzdalība, autonomija (2).

1.7 Lielākā daļa SEU ir ietverti ES standarta definīcijā par MVU (3). Tiem uzņēmumiem, kas neatbilst šādai definīcijai sava izmēra dēļ, parasti ir ar MVU vienotas īpašības, kā zems ārējo investīciju līmenis, tas, ka nav kotējuma biržā, īpašnieku–akcionāru tuvums un cieša saikne ar vietējo struktūru.

1.8 Eiropas institūcijas ir noteikušas likumdošanas normatīvus, kas attiecas uz MVU politiku. Līdz 2005. gadam pastāv galvenais saistošais mērs MVU kā tādiem: Padomes Lēmums 2000/819/EC par Daudzgadīgo programmu 2001.–2005. gadam uzņēmumam un uzņēmējdarbībai, un jo īpaši MVU. Šī programma, kas tiek izmantota arī, lai panāktu progresu Eiropas Mazo uzņēmumu hartā noteikto mērķu īstenošanā, tiecas sasniegt sekojošus mērķus:

- nostiprināt uzņēmumu pieaugumu un konkurences spēju;
- veicināt uzņēmuma garu;
- vienkāršot uzņēmumu administratīvo un likumdošanas vidi;

(1) Ieteikums 2003/361/EC, kas aizstāj Ieteikumu 96/280/EC (OV L 124 2003. gada 20. maijs, 36. lpp.), kas stāties spēkā 2005. gada 1. janvārī. Gan pašreiz spēkā esošajā ieteikumā, gan jaunajā ieteikumā šīs definīcijas paliek identiskas. Mainās vienīgi apgrozījums un kopējā bilance.

(2) B. Roelants (koord): Pirmās Centrālās un Austrumeiropas valstu Sociālās ekonomikas konferences sagatavošanas dokuments, 2002., 34. lpp. Kopsaucēji, kas izstrādāti, pamatojoties uz Eiropas Komisijas, Reģionu komitejas, CEP-CMAF (Kooperatīvu, savstarpējās apdrošināšanas sabiedrību, asociāciju un fondu Eiropas konference) un FONDA (saistīta ar organizācijām sociālās ekonomikas koncepta pirmsākumos) iesniegtajām definīcijām.

(3) McIntyre et al: Small and medium enterprises in transitional economies, Houndmills: MacMillan, 10. lpp.

— uzlabot uzņēmumu finanšu vidi;

— atvieglot uzņēmumu piekļuvi Kopienas atbalsta dienestiem, programmām un tīkliem.

1.9 2003. gada 21. janvārī Komisijas Paziņojums [COM (2003) 26 galīgā red.] izklāstīja piecus ziņojumus par ES politiku attiecībā pret MVU: divus ziņojumus par Eiropas Mazo uzņēmumu hartas īstenošanu ES un valstīs, kas pievienojas ES; vienu ziņojumu par ES darbībām MVU labā; vienu MVU pārstāvja ziņojumu un Zaļo grāmatu par uzņēmuma garu. Citu pieņemto izaicinājumu starpā ziņojums par ES darbībām parāda ES iesaistīšanos, konkrēti caur struktūrfondiem, jau minēto daudzgadīgo programmu un FP6. Visbeidzot, sākot ar Zaļo grāmatu, tika izstrādāta Kopienas rīcības plāns par labu uzņēmuma garam un uzņēmumu konkurences spējai (2006.-2010.).

1.10 Eiropas Komisija ir arī nodrošinājusi normatīvo aktu ietvaru sociālās ekonomikas uzņēmumiem. Vissvarīgākie no tiem, kooperatīvi, ir bijuši par pamatu 2004. gada 23. februāra "Paziņojumam par Kooperatīvajām sabiedrībām Eiropā". Paziņojumā tiek piedāvāts uzlabot kooperatīvu pārredzamību un izpratni par tiem, veicināt šo uzņēmumu juridiskā ietvara konvergenci ES valstīs (4). Tas atzīmē šāda veida uzņēmuma pamatnormas, kā tās ir definētas Starptautiskās darba organizācijas Rekomendācijā par kooperatīvu veicināšanu, kas pieņemta 2002. gada jūnijā vispasaules līmenī un konkrēti no 25 ES valstu valdību, kā arī lielākās daļas nacionālo darba devēju un strādājošo organizāciju pārstāvju puses; tā ir rekomendācija, kas atsaucas arī uz galvenajām starptautiskajām darba normām, norādot, ka tās pilnībā attiecas uz kooperatīvos strādājošajiem. Cita starpā Eiropas Komisija nesēn ir publicējusi darba dokumentu par apdrošināšanas sabiedrībām, tas ir 2003. gada 3. oktobra dokuments "Apdrošināšanas sabiedrības paplašinātajā Eiropā", kas norāda šāda veida SEU pamatnormas (5).

2. Sociālekonomiskais ietvars

2.1 Komisija ir atzinusi, ka MVU ir Eiropas ekonomikas pamats ar 66 % no ES kopējās nodarbinātības un 60 % no ES kopējās pievienotās vērtības, izņemot lauksaimniecības sektoru. Reģioni ar lielu MVU koncentrāciju kā Emīlija–Romaņa, Bāde–Vurtenberga un Jitlande ir to reģionu starpā, kuriem ir vislielākais IKP uz iedzīvotāju un visaugstākais nodarbinātības līmenis (6).

(4) Konkrēti piemērojot Regulu par Eiropas kooperatīvajām sabiedrībām. Skatīt Padomes 22.7.2003. Regulu EK Nr. 1435/2003 par Eiropas kooperatīvo sabiedrību (EKS) statusu.

(5) Eiropas Komisija: Darba dokuments - Savstarpējās apdrošināšanas uzņēmumi paplašinātajā Eiropā, 2003. gada 3. oktobrī, 5. lpp.

(6) Eiropas Komisija (2004): Jaunas partnerattiecības kohēzijai – Konverģence, Konkurences spēja, Sadarbība – Trešais ziņojums par ekonomikas un sociālo kohēziju, 5. un 8. lpp.

2.2 EESK savā atzinumā "Sociālā ekonomika un vienotais tirgus" ⁽¹⁾ uzsvēra SEU sociālekonomisko nozīmi, norādot, ka tie ir būtiski uzņēmējdarbības daudzveidībā un ekonomikas daudzveidošanā ⁽²⁾. Šāds atzinums ir nācis no pašas Komisijas, konkrēti tās *Paziņojumā par kooperatīvajām sabiedrībām Eiropā* un Konsultācijas dokumentā *Apdrošināšanas sabiedrības paplašinātājā Eiropā*, kas minēti augšā 1. paragrāfa 10. punktā. ES sociālās ekonomikas uzņēmumu un organizāciju sociālā un ekonomiskā nozīme pieaug; ar apmēram 9 miljoniem tiešo strādājošo PLE (pilna laika ekvivalents), tie veido 7,9 % no civilo algoto darbinieku nodarbinātības ⁽³⁾. Bez tam šie uzņēmumi saista ievērojamu daļu sabiedrības: saskaņā ar Eiropas Komisijas datiem kooperatīvi aptver 140 miljonus locekļu, un apdrošināšanas sabiedrības – 120 miljonus. Tādējādi tiek vērtēts, ka vairāk kā 25 % ES pilsoņu ir SEU locekļi ar skaidri definētu sociālekonomisku lomu tajos: ražotāji, patērētāji, noguldītāji, mājokļa iedzīvotāji, apdrošinātie, studenti, brīvprātīgie u.c. SEU attīstās visos sektoros un jo īpaši sabiedriskas lietderības un vispārēju interešu pakalpojumos ⁽⁴⁾ tādās sfērās kā veselība, vide, sociālie dienesti un izglītība ⁽⁵⁾. Tādējādi šiem uzņēmumiem ir būtiska loma pamatkapitāla radīšanā, spēja nodarbināt cilvēkus ar īpašām vajadzībām, sociālajā labklājībā, vietējo ekonomiku atjaunošanā un vietējo pārvaldīšanas modeļu modernizēšanā. Daži no tiem ir izstrādājuši sabiedrības bilances sistēmas, kurās ir izvērtēts to iespaids sociālajā un vides jomā.

2.3 MVU ir svarīgs faktors nodarbinātības un atkārtotas darbības pieņemšanas jomā svarīgās industriālās pārmaiņās, kas norisinās, sākot ar tiem sektoriem, kuri pavājinās, un tiem, kuri samazina darbavietu skaitu tradicionālajos sektoros (amatniecība, amati) un citiem, kas attīstās, kā pakalpojumi uzņēmumiem, jaunās informācijas un komunikāciju tehnoloģijas, augstās tehnoloģijas sektori, celtniecība un sabiedriskie darbi, un līdzīgi pakalpojumi (tostarp veselības jomā) un tūrisms.

2.4 Tajā pašā laikā MVU un SEU sastopas ar īpašiem izaicinājumiem. Eiropas Mazo uzņēmumu harta atzīst, ka šos pēdējos visvairāk skar uzņēmējdarbības vides pārveidojumi. Eiropas Komisijas Zaļā grāmata par uzņēmuma garu apstiprina,

⁽¹⁾ Atzinums ECC 242/2000, OV C 117 26.04.2000.

⁽²⁾ Nesenā pētījumā ESAO precizē, ka "sociālā ekonomika ir plašāks koncepts nekā bezpeļņas sektors, jo tas nav tik strikti saistīts ar nepiegādes prasībām, saskaņā ar kurām organizācijas nevar legāli atkārtoti izplatīt savus pārpalikumus to īpašniekiem" (ESAO 2003, "The non-profit sector in a changing economy", Parīze, 299. lpp.).

⁽³⁾ Šis darbavietas neietver netiešās darbavietas, kā pašnodarbinātie lauksaimniecībā vai MVU, kas ir kooperatīvu biedri. CIRIEC 2000: "The enterprises and organisations of the third system: strategic challenge for employment" Lježas Universitāte.

⁽⁴⁾ Tang et al, 2002, 44. lpp.

⁽⁵⁾ Skaīt CEP-CMAF (Eiropas Pastāvīgā kooperatīvu, savstarpējās apdrošināšanas sabiedrību, asociāciju un fondu konference) hartu.

ka SEU, tāpēc ka tiem ir jāpiemēro "uzņēmuma un paveiktā principi, lai sasniegtu savus sociālos un sabiedriskos mērķus, ir jāstājas pret īpašiem izaicinājumiem tajā, kas skar piekļuvi finansējumam, pārvaldīšanas apmācībai un padomiem" ⁽⁶⁾.

2.5 MVU un SEU dažādos veidos var pildīt svarīgu lomu sociāli ekonomiskajās pārmaiņās, ar daudziem veiksmīgu prakšu piemēriem: ar jaunu personu pieņemšanu darbā darba tirgū, ar atbalstu mikrouzņēmumu un mazo uzņēmumu novatoriskajai kapacitātei; at tādu personu atkārtotu pieņemšanu darbā, kas kļuvušas par bezdarbniekiem rūpniecības nozarēs, kuriem vajadzēja samazināt darbības lauku vai slēgt uzņēmumu; ar sociālo prognožu apdrošināšanas sabiedrību radīšanu; ar jaunu uzņēmumu radīšanu sektoros, kuros notiek attīstība; ar pakalpojumu un darba apakšlīgumu attīstīšanu; ar grūtībās nonākušu uzņēmumu nodošanu to strādniekiem; ar atbalstu mikrouzņēmumu un neatkarīgo darbavietu radīšanai un ar kvalitatīvam pārmaiņām paša sektora iekšienē. Vēl vairāk, SEU var dot zināmus īpašus ieguldījumus šim pārveidojumam gan ar savu apmācības spēju uzņēmējdarbības jomā, kas jau ir tikusi pierādīta, gan ar vērtībām, ko tie veicina, kā, piemēram, sociāli atbildīga uzņēmējdarbība, demokrātija un pilsoņu līdzdalība, darbinieku iesaistīšanās, tostarp finansiāla, savā uzņēmumā, sociālā iekļaušana, ieinteresētība vietējā attīstībā un ilgstošā attīstībā.

2.6 ES pastāv būtiska mijiedarbība starp līguma MVU un SEU, ar tālāku attīstības potenciālu. Šī mijiedarbība izpaužas sekojošos trīs veidos:

a) MVU plaši izmanto SEU ārējos pakalpojumus. Tādējādi kooperatīvās bankas bieži atbalsta MVU līguma sākuma un attīstības projektus.

b) MVU savstarpēji izmanto struktūras, kas ir SEU: lai savā starpā izveidotu uzņēmumu sistēmas (tīklus, grupas, kopējas atbalsta struktūras) vai lai īstenotu plašas ekonomijas (MVU kooperatīvi pirkumiem un mārketingam), kā arī lai ieviestu savstarpēja atbalsta mehānismus banku aizņēmumiem u.c. Šīs struktūras tiem ļauj būtiski palielināt savu konkurences spēju.

c) SEU paraugi (kā savstarpējie fondi, vispārējas intereses pakalpojumu piedāvāšana, taisnīgas tirdzniecības tīkli u.c.) var iedvesmot MVU attīstībai.

⁽⁶⁾ Eiropas Komisija: Zaļā grāmata – Uzņēmuma gars Eiropā, COM(2003) 27 galīgā red, C ii punkts.

3. Veiksmīgu prakšu veidi, kas ir lietderīgi, lai iedvesmotu valstu politiku, un par kuriem būtu nepieciešami padziļināti pētījumi

3.1 Vispārēji apsvērumi

3.1.1 Komisija ir publicējusi veiksmīgu prakšu gadījumus dažādos dokumentos, kas saistīti ar BEST darbībām daudzgadīgās programmas ietvaros, "tas ir, prakses, kas, šķiet, varētu ļābi atspoguļot pieeju notiekošajai (pašreizējajai) attīstībai, atbalstot uzņēmumus, kas peļna praktisku uzmanību un ieinteresētību" ⁽¹⁾. Tas noteikti nenozīmē, ka ir runa par labākajām praksēm, taču to mērķis ir iedvesmot pārmaiņas un labākas prakses, ļaujot nonākt pie secinājumiem un vadlīnijām ES politikai.

3.1.2 EESK apzinās, ka nozīmīgs veiksmīgu prakšu modelēšanas darbs MVU jomā jau ir ticis veikts pēdējos gados (skat. iepriekš minētās BEST darbības). Sekojošie veiksmīgu prakšu veidi ir saistīti vienīgi ar pastāvošo vai potenciālo mijiedarbību starp MVU un SEU. Pielikumā pievienotajos dokumentos tās ilustrē konkrēti piemēri, kas vienlaicīgi parāda šo paraugu piemērošanas kapacitāti un to progresējošo raksturu, saskaroties ar ekonomikas dinamismu vienotā tirgus un globalizācijas kontekstā.

3.1.3 Ekstrapolācija pēc tiem ir lietderīga indukcijai, kas virzīta uz valstu politikas priekšlikumiem, kuri varētu nostiprināt MVU un SEU dinamismu Lisabonas stratēģijas perspektīvā. Ir runa par veiksmīgu prakšu gadījumiem SEU starpā, ko varētu pārņemt MVU, vai par mijiedarbībām starp MVU un SEU, kurās SEU tiek tieši izmantoti no MVU puses un varētu tikt izmantoti vēl vairāk.

3.1.4 Darba hipotēze, kas dažos gadījumos jau daļēji pierādīta, ir tāda, ka katrs no šiem nosacījumiem piedāvā būtisku iespējamās izmaksas ⁽²⁾, pat neto peļņu valsts budžetam vidējā termiņā.

3.2 Veiksmīgo prakšu tipoloģija

3.2.1 *Darbavietu radīšana un uzturēšana caur uzņēmumu uzsākšanu un pārstrukturēšanu.* SEU pieredzes dažādās ES valstīs tiecas parādīt, ka sistēmas, kā finansēšanas sistēmas, kuras

atbalsta darbiniekus, kuri zaudējuši savu darba vietu, lai tiem palīdzētu atjaunot viņu uzņēmuma darbību, kas nonācis krīzes situācijā, vai radīt jaunu uzņēmumu, ko papildina pietiekama palīdzība, var ļaut ne tikai radīt vai saglabāt darbavietas un radīt vai saglabāt ekonomiskas darbības, bet arī ļauj valstij un/vai citiem finansētājiem relatīvi īsā laikā pilnībā atgūt piešķirto finansējumu vai pat vairāk ⁽³⁾.

3.2.2 *Uzņēmumu sistēmas un grupas ("clusters") attīstībai, jauninājumiem un konkurences spējai.* SEU ir izveidojuši reģionālos klāsterus, kas turpmāk ir integrējās sistēmās vai horizontālās vai paritārās grupās, konkrēti Ziemeļitālijā un Spānijas Basku zemē, pārveidojot šos uzņēmumus (kas lielākoties ir mazie vai vidējie) par vienu no pirmajiem ekonomikas veidotājiem attiecīgajos reģionos un izveidojot tehnoloģiju un menedžmenta jaunievedumu centrus.

3.2.3 *Resursu apvienošana, lai īstenotu plašas ekonomijas.* Vairākās Eiropas valstīs zināmu sektoru ievērojama daļa līguma MVU, tostarp mikrouzņēmumi un pašnodarbinātās personas (kā mazumtirgotāji Itālijā, frizieri un miesnieki Francijā, maiznieki Vācijā) organizējas grupās, parasti kooperatīvu veidā, lai apvienotu pirkumus, mārketingu vai pakalpojumus. Katrs MVU paliek pilnībā autonomš, tajā pašā laikā spējot palielināt savu konkurences spēju, saglabāt un paplašināt savus tirgus, izvairīties no apakšlīgumiem un starpniekiem un īstenot plašas ekonomijas. Pašpārvaldei šī sistēma ir garantš darbavietu saglabāšanai un vietējai attīstībai ⁽⁴⁾.

3.2.4 *Pieklūve finansējumam un risku samazināšana.* Savstarpējs atbalsts ļauj MVU, tostarp mikrouzņēmumiem un pašnodarbinātajām personām, kuru rīcībā nav pietiekamas garantijas, piekļūt kredītiem. Savstarpēja atbalsta sabiedrības (kas bieži izveidota apdrošināšanas sabiedrības formā) mērķis ir sniegt galvojumu vienīgi par labu aizdevējam. Neatbildzināšanas gadījumā sabiedrība atbalsta saistības, izmantojot garantijas fondus, kas gūst līdzekļus no MVU ieguldījumiem. Kopējie fondi SEU starpā ir tikuši izmantoti uzņēmuma radīšanas, pārstrukturēšanas vai attīstības projektiem, lai palielinātu banku aizdevumus, iesaistot uzticības elementu attiecībās ar bankām ⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ DG Enterprise (2002): Helping business grow – a "good practice guide" for business support organisations, 11. lpp.

⁽²⁾ Izdevības cena ir "ieņēmums vai peļņa, kas iepriekš nolemta un ir rezultāts kāda īpaša lēmuma īstenošanai, kad resursi ir ierobežoti vai kad ir tikuši iesaistīti savstarpēji ekskluzīvi projekti. Piemēram, izdevības cena, lai celtu rūpnīcu uz kāda zemes gabala, ir iepriekš nolemtais ieņēmums, neceļot šajā pašā vietā biroju kompleksu. Tāpat ieņēmums, kas saņemts, neceļot rūpnīcu, ja tiek celts biroju komplekss, veido biroju kompleksa izdevības cenu. Izdevības cena ir nozīmīgs faktors lēmumu pieņemšanā, lai gan tā parāda izmaksas, kas netiek reģistrētas aplūkojamās organizācijas rēķinos" (Oxford Dictionary of Finance and Banking ; Oxford : Oxford University Press, 1997., 252. lpp.).

⁽³⁾ Skatīt arīdzan "vienreizējā maksājuma" sistēmu (pago único) Spānijā. Šis pasākums izpaužas kā iespēja ar vienreizēju maksājumu iegūt divus gadus bezdarbnieka pabalsta darbiniekiem, kas nolemj izveidot darbinieku kooperatīvu vai sabiedrību ("sociedad laboral") vai kas nolemj iekļauties kā locekļi-darbinieki šajos uzņēmumos, ar nosacījumu, ka ir strādājuši uzņēmumā vismaz 12 mēnešus.

⁽⁴⁾ Skatīt konkrēti Francijas Kooperatīvu un amatnieku grupējumu federācijas mājas lapu <http://www.ffcga.coop>, kā arī Associazione Nazionale Cooperative fra Dettaglianti mājas lapu <http://www.ancd.it/>

⁽⁵⁾ Konkrēti fonds SOCODEN Francijas ražošanas kooperatīvu starpā, skatīt mājas lapu <http://www.scop-entreprises.com/outils.htm>

3.2.5 *Pakalpojumi pašpārvaldei.* SEU nozīmīgs aktieris sabiedrisko pakalpojumu, veselības, izglītības un kultūras jomā, konkrēti privatizāciju ietvaros, sasaistot uzņēmuma garu un vispārējo interešu uzturēšanu, kas ir šo pakalpojumu pamatā. Šādā veidā ir parādīts, ka šie uzņēmumi bieži sniedz labākas kvalitātes pakalpojumus par zemāku cenu salīdzinājumā ar valsts piedāvājumiem. Zināmos gadījumos šie pakalpojumi rada vietēja rakstura sabiedriski–privātas partnerattiecības starp SEU un vietējām valdībām, partnerattiecības sabiedriskās lietderības pakalpojumu jomā kā, piemēram, nodarbinātības centri, aprūpes centri, palīdzība mājās u.c.

3.2.6. *Ražošanas ķēdēs ražošanas kvalitātes komercializācija un ētika.* SEU ir specializējušies tādu produktu mārketingā, kuriem tie var pastāvīgi nodrošināt kvalitāti, un saskaņā ar ražošanas procesu, kam tie var pastāvīgi nodrošināt ētisku raksturu (nenotiek ekspluatācija, tiek ievērotas darba normas, taisnīgs atalgojums u.c.).

4. Rekomendācijas, kas centrētas uz pētījumu–darbības programmu ar mērķi nodēfinēt ilgtermiņa politiku MVU un SEU veicināšanai ar to savstarpēju mijiedarbību

4.1 Vispārēji apsvērumi

4.1.1 Izšķirošs nozīmīgums kopīgi MVU un SEU Eiropas ekonomikā un Lisabonas stratēģijas īstenošanā un pozitīvas mijiedarbības potenciāls, kas pastāv starp divu veidu uzņēmumiem caur SEU modeļu un struktūru izmantošanu, aizstāv jaunu pūļu uzsākšanu, kas apvienotas ES līmenī to veicināšanai un atbalstam.

4.1.2 EESK ir ņēmusi vērā pastāvošās programmas īpaši MVU atbalstam, taču vienlaikus atzīmē neapmierinošās struktūras, kas pastāv SEU atbalstam, kā arī tādu iniciatīvu veicināšanai, kas sekmētu mijiedarbību MVU un SEU starpā.

4.1.3 Turklāt tā atzīmē, ka trūkst pamatīgu, izsmeļošu, pār–Eiropas un daudzdisciplināru pētījumu, kuros tiktu uzrādītas un aprēķinātas tādu veiksmīgu prakšu izdevības cenas, kas veicina MVU un SEU nostiprināšanos caur to savstarpēju mijiedarbību.

4.1.4 Šāds trūkums nopietni ierobežo valstu politikas izstrādāšanu MVU un SEU veicināšanai caur to savstarpēju mijiedarbību. Patiešām, lai šāda politika tiktu nodēfinēta, ir būtiski nepieciešams veikt nepārtrauktu uzraudzību un tās izmaksu–peļņas analīzes.

4.2 Specifiskas rekomendācijas

4.2.1 Eiropas Sociālās ekonomikas uzņēmumu uzraudzības institūcijas izveidošana un daudz–gadīga pētījuma uzsākšana par mijiedarbību SEU–SEU un MVU–SEU

4.2.1.1 EESK piedāvā izveidot Eiropas Sociālās ekonomikas uzņēmumu uzraudzības institūciju, kas veiktu pētījumu ne tikai par pašiem SEU, kā arī par pastāvošo un potenciālo mijiedarbību starp MVU un SEU un par to, kā šāda mijiedarbība varētu būt par pamatu MVU un SEU ekonomiskai attīstībai, kā arī par uzņēmumu sociālās atbildības veicināšanu un par cīņu pret izslēgšanu.

4.2.1.2 Šo uzraudzības institūciju atbalstītu Eiropas Komisija un ES 25 dalībvalstu valdības. Tā ietvertu SEU organizācijas, kā arī pētījumu centrus par SEU universitāšu līmenī. Tā tieši sadarbotos ar MVU Uzraudzības institūciju.

4.2.1.3 EESK piedāvā arī dzan ar šīs uzraudzības organizācijas palīdzību uzsākt 3 gadus ilgu daudzdisciplināru un starp–Eiropas pētījumu, kas ļautu apzināties tādas veiksmīgas prakses, kurās ir iesaistītas SEU sistēmas, kas tieši attīsta MVU, vai kuru paraugs piedāvā MVU attīstības potenciālu, konkrēti 3. sadaļā minētajās jomās.

4.2.1.4 Šī pētījuma mērķis būtu pierādīt iespēju izmaksas, koncentrējoties konkrēti uz aprēķinu, lai noteiktu:

- mikroekonomikas tiešās izmaksas–ieņēmumus;
- pirms un pēc ekonomiskas ķēdes ieviešanas izmaksas–ieņēmumus;
- nemateriālu labumu vērtību;
- sociālās izmaksas–ieņēmumus ar sabiedrības audita palīdzību;
- palielinošus efektus;
- cenas starpību, pieņemot, ka nepastāv apspriežamais paraugs (piemēram, “ne–kooperatīva cena” ir papildu cena valstij un pašpārvaldei kooperatīvu piepešas izžušanas gadījumā).

4.2.1.5 Eiropas SEU Uzraudzības institūcijas pētījumu secinājumiem būs jātiek publiskoti, pieliekot nozīmīgas komunikācijas pūles, vērstoties pie Eiropas institūcijām, dalībvalstu valdībām un iedzīvotājiem kopumā.

4.2.1.6 EESK rūpēsies par labu Sociālās ekonomikas uzņēmumu uzraudzības institūcijas pētījuma attīstību un uzsāks tā secinājumu novērtējumu, beidzoties trīs gadu laikposmam, izpētot šo secinājumu iespējamo ietekmi uz Eiropas Komisijas politiku attiecībā uz MVU un SEU.

— Uzlabot MVU un SEU piekļuvi finansējumam brīdī, kad Bāla (Bāle) kritēriji attiecībā uz bankas aizdevumiem kļūst stingrāki riska vai nepietiekamas kapitalizācijas uzņēmumiem;

— Veicināt partnerattiecības, tīklus un klasterus MVU un SEU starpā;

— Izstrādāt un pastāvīgi integrēt empīriskos datus par MVU un SEU situāciju;

4.2.2 MVU un SEU pilnīga līdzdalība Eiropas atbalsta programmās uzņēmumiem

— Samazināt šķēršļus MVU un SEU piekļuvei globālajiem tirgiem, konkrēti caur administratīvo un juridisko slogu samazināšanu, ar kuriem šie uzņēmumi tiek konfrontēti;

4.2.2.1 EESK prasa Komisijai pārliecināties, lai SEU būtu iespēja taisnīgi piedalīties jaunajā daudzgadīgajā uzņēmējdarbības programmā 2006.-2010., un veicināt iniciatīvas, kuru mērķis ir mijiedarbība MVU un SEU starpā un konkrēti SEU izmantošana sadarbībā starp MVU.

— Veikt iepriekšējas novēršanas un glābšanas darbus uzņēmumu krīžu un bankrotu gadījumā;

— Veicināt cilvēku resursu apmācības un attīstību;

4.2.2.2 EESK arī prasa, lai MVU un SEU līdzdalības līmenis ES programmās piekļuvei pētījumiem, jauninājumiem un pasaules tirgiem būtu iekļauts starp Eiropas politikas galvenajām prioritātēm.

— Veicināt informācijas un komunikāciju tehnoloģiju izmantošanu ⁽¹⁾.

4.2.2.3 EESK uzskata, ka struktūrfondos būtu jā saglabā projektu par labu MVU nozīmīgums un ka projektu par labu SEU un mijiedarbībai starp SEU un MVU nozīmīgumam ir jātiek palielinātam, īpaši tad, ja šādi projekti veicina jaunu darbavietu radīšanu un lauku reģionu attīstību. Struktūrfondu pieejamība nedrīkst tikt ierobežota atkarībā no nozares, kurā uzņēmums darbojas.

4.2.4 Dialoga uzlabošana subnacionālā, nacionālā un Kopienas līmenī

4.2.4.1 Vairākās ES valstīs, īpaši vairākās jaunās dalībvalstīs MVU nav pietiekami pārstāvēts nacionālajās sociālā dialoga instancēs. EESK uzskata, ka tiem būtu jātiek vairāk pārstāvētiem, kaut vai tikai rūpējoties par šo uzņēmumu veicināšanas un kontroles valsts politikas efektivitāti, kā arī lai nodrošinātu lielo uzņēmumu un MVU sektora viedokļu izteikšanas iespējamības paritāti.

4.2.3 Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO) Stambulas Starppministriju konferences secinājumu integrēšana attiecībā uz MVU un to saistību ar SEU

4.2.4.2 Lielākajā daļā ES valstu, kā arī Kopienas līmenī SEU nekādi netiek pārstāvēti sociālajā dialogā. EESK ierosina, lai SEU pārstāvošās organizācijas kā Kopienas līmenī, tā dažādās ES valstīs tiktu vēl vairāk strukturētas un nostiprinātas un tiktu iekļautas sociālajā dialogā gan Kopienas, gan dalībvalstu līmenī. Šo organizāciju viedoklis būtu vairāk jāņem vērā tajā, kas attiecas uz uzņēmumiem piemērojamu normu izstrādāšanu ⁽²⁾.

4.2.3.1 EESK arī prasa piedāvāt Komisijai pārņemt ESAO Stambulas Starppministriju konferences politiskos secinājumus saistībā ar MVU un tos attiecināt arī uz SEU. Tā tātad prasa piemērotāku pieeju MVU un SEU vajadzībām un raksturīgajām pazīmēm, un konkrēti:

⁽¹⁾ Skatīt: Cordis Focus N° 247, 2004. gada 14. jūnijs, 14. lpp.

⁽²⁾ Juridiskās, grāmatvedības normas u.c.

4.2.5 Pētījums par darba ņēmēju līdzdalības metožu veicināšanu lēmumpieņemšanas procesos un uzņēmuma kapitālā

4.2.5.1 SEU ir attīstījuši īpašas zināšanas par to kā darba ņēmēji var piedalīties lēmumpieņemšanas procesos un sava uzņēmuma kapitālā. Īpaši daļa kooperatīvu ieviesa darba ņēmēju līdzdalības konceptu⁽¹⁾, kur visi vai gandrīz visi locekļi ir darba ņēmēji un otrādi. Ja tiek pieņemti lēmumi, katram ir viena balss, un tas neatkarīgi no tā finansiālā ieguldījuma lieluma uzņēmumā, kas bez tam ir nomināls un nav pārnesams. Šī darba ņēmēju līdzdalības forma ir viens no svarīgākajiem dažu pierādītu labu prakšu veiksmes pamatiem. Darba ņēmējiem, saistībā ar to uzņēmumu attīstību, ir tieša atbildība un tā tiem ir iespējas pilnvērtīgi piedalīties uzņēmuma attīstības stratēģijās. Ja arvien vairāk tiks atzīts, ka Lisabonas stratēģijas mērķu ietvarā postulētajā *zināšanu sabiedrībā*, cilvēku kapitāls ir uzņēmuma svarīgākais pamats, šis darba ņēmēju līdzdalības veida modernais un novatoriskais raksturs pastiprināti progresēs.

4.2.5.2 EESK iesaka Komisijai, ka augšā minētajai uzraudzības institūcijai un tās rīkotajos tematiskajos semināros būtu jāizpēta sekojoši minētās līdzdalības formas aspekti:

— tās oportunitātes izmaksas, lai noteiktu cik lielā mērā un ar kādām iespējamām adaptācijām tā ir derīga un piemērojama uz parastajiem MVU;

— tās tiesisko un regulējošo ietvaru

5. Secinājumi

5.1 MVU ir Eiropas ekonomikas un nodarbinātības pamats, un tādējādi tie ir pirmie ekonomikas veidotāji, kurus skar Lisabonas mērķu īstenošana. SEU pilda pieaugošu lomu sociālajā kohēzijā un vietējā attīstībā. Mijiedarbības spēja starp MVU un SEU, konkrēti caur plašu SEU izmantošanu no MVU puses abu veidu uzņēmumu interesēs, līdz šim ir bijusi ļoti nepietiekami izmantota.

5.2 Sekojoši EESK piedāvā Komisijai veikt atkārtotu pastāvošās un iespējamās mijiedarbības pārbaudi starp MVU un SEU un parādīt, ka šī mijiedarbība ir labvēlīga šo abu veidu uzņēmumu attīstībai dziļu izmaiņu apstākļos, ko rada ekonomikas dinamisms, un konkrēti reģionālās attīstības, sociālās kohēzijas un jaunievedumu politikā.

Brisele, 2004. gada 4. novembris

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

prezidente

Anne-Marie SIGMUND

(1) Angliski: "Cooperative worker ownership". Šis īpašās darba sistēmas principi ir ietverti Starptautiskās Kooperatīvu aovienības Industriālo, Amatnieku un Pakalpojumu producējošo kooperatīvu starptautiskās organizācijas (CICOPA) *World Declaration of Cooperative Worker Ownership* (2004. gada februāris), pēc tam kad astoņus gadus bija notikušas sarunas starp locekļiem visā pasaulē. Šie īpašie kooperatīvu ar darba ņēmēju līdzdalību (*worker cooperatives*) principi ir jāsaprot kā papildinoši vispārējo kooperatīvu principiem kā tie izklāstīti Starptautiskās kooperatīvu apvienības "Atzinumā par kooperatīvo identitāti" kā arī Starptautiskās Draba organizācijas ieteikumā 193/2002 (Ieteikums saistība ar kooperatīvu veicināšanu).